

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.06.2020 ✓Accepted/Kabul:29.11.2020

DOI:10.30794/pausbed.747003

Araştırma Makalesi/ Research Article

Erkekoğlu, H. ve Yılmaz, B. (2021) "MERCOSUR Ülkelerinin AB ile Dış Ticaretinin Serbest Ticaret Anlaşması Kapsamında Değerlendirilmesi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 45, Denizli, ss. 71-90.

MERCOSUR ÜLKELERİNİN AB İLE DIŞ TİCARETİNİN SERBEST TİCARET ANLAŞMASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice ERKEKOĞLU*, Burcu YILMAZ**

Öz

MERCOSUR, yüksek nüfusu, büyük yüz ölçümü ve sahip olduğu doğal zenginlikler ile dünya ticaretinde önemli bir potansiyele sahip olan ekonomik bir gruptur. Bu nedenle, gelecekte dünya ticaretinden alacağı payın artması beklenmektedir. AB de dünya ticaretinden büyük ölçüde pay alan önemli bir entegrasyondur. Bu çalışmada; MERCOSUR ülkeleri ile AB arasındaki dış ticaretin incelenmesi ve iki ekonomik grup arasında imzalanan ticaret anlaşmasının potansiyeli ve getirilerine dair kavramsal bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. İki entegrasyon arasında uzun yıllar süren müzakereler sonucunda ticaret anlaşmasının imzalanması dikkatleri bu iki birlik arasındaki mevcut ticari ilişkilere ve anlaşmanın bu ilişkilerde yaratacağı etkiler üzerine çekmiştir. Yapılan çalışma mevcut ticari ilişkileri ortaya koymak ve yapılan ticaret anlaşması sonrasında bu ilişkilerde yaşanabilecek olası değişiklikleri incelemek adına önem taşımaktadır. Çalışmada, 2009-2018 yılları arasındaki istatistiksel veriler üzerinden iki birlik arasındaki ticari ilişkiler incelenmiş ve yapılan ticaret anlaşmasının MERCOSUR-AB üzerinde yaratabileceği olası etkiler ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda; yapılan serbest ticaret anlaşmasıyla gümrük vergilerinin kaldırılması sonucunda MERCOSUR-AB arasındaki ticarete çok sayıda farklı ürün grubu için yeni pazarlar oluşacağı ve bu anlaşmanın her iki grup için de ekonomik büyüme ve yeni iş fırsatları yaratacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, tarım ürünlerindeki talebin AB içindeki üretimden MERCOSUR ülkelerindeki ucuz üretime kayması ve MERCOSUR'un da AB'den daha yoğun otomotiv, makine, kimyasal ürün ve tekstil ürünleri ithal etmesiyle anlaşmanın ticaret yaratıcı bir etkisinin olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticaret, MERCOSUR, AB, Bölgesel İş Birliği, Serbest Ticaret Anlaşmaları.

EVALUATION OF FOREIGN TRADE BETWEEN MERCOSUR AND EU COUNTRIES WITHIN THE SCOPE OF FREE TRADE AGREEMENT

Abstract

MERCOSUR is an economic group that has a significant potential in world trade with its high population, large surface area and natural wealth. Therefore, it is expected to increase its share in world trade in the future. The European Union (EU) is also an important economic integration that has a large share in world trade. In this study; it is aimed to examine the foreign trade between MERCOSUR and the EU countries and to develop a conceptual perspective on the potential and returns of the trade agreement signed between these two economic groups. The signing of the trade agreement as a result of many years of negotiations between the two integrations drew attention to the existing trade relations between these two integrations and the effects of the agreement on these relations. This study is important in order to reveal the existing commercial relations and examining the possible changes that may occur after this trade agreement. In this study, the trade relations between the

* Prof. Dr., Kayseri Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, KAYSERİ.

e-posta: haticeer@kayseri.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-9021-5843>)

**Doktorant, Akdeniz Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı, ANTALYA.

e-posta: burcukaya107@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-6004-0640>)

two economic integrations were evaluated based on statistical data between 2009- 2018 years and the possible effects of the trade agreement on MERCOSUR and EU were determined. As a result of the study, it is proposed that new markets will be created for many different product groups in the trade between MERCOSUR-AB as a result of the removal of customs tariffs with the free trade agreement. This agreement is expected to create economic growth and new business opportunities for both economic groups. In addition to this, the agreement is expected to have a commercial impact with the shift of demand for agricultural products from production within the EU to cheaper production in MERCOSUR countries, and MERCOSUR importing more intensive automotive, machinery, chemical and textile products from the EU.

Keywords: *International Trade, MERCOSUR, EU, Regional Cooperation, Free Trade Agreements.*

1. GİRİŞ

Günümüzde dünyadaki pek çok ülkenin ekonomisi geçmiş yıllara kıyasla çok daha fazla dışa açıktır. Küreselleşme ile birlikte mallar, hizmetler ve sermaye daha hızlı ve daha kolay bir şekilde dolaşımında bulunarak farklı bölgelere erişme imkânı bulmaktadır. Uluslararası ticarete küreselleşme ile birlikte artan rekabet ortamında ekonomik refah seviyesinin yükseltilebilmesi ve diğer ülkeler ile rekabet edebilmek adına dış ticaret hacminin artırılması önem taşımaktadır. Bu nedenle ülkeler dünya ticaretinde artan rekabet ortamında bu büyük pazardan aldıkları payı artırabilmek, uluslararası ticareti daha kolay hale getirebilmek ve serbestleştirmek için bölgesel ekonomik gruplar kurmakta ve aralarında serbest ticaret anlaşmaları yapmaktadırlar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyada serbest ticaretin geliştirilebilmesi adına önemli adımlar atılmıştır. Birçok ülke uluslararası ticaretin önündeki engelleri kaldırabilmek amacıyla birtakım görüşmeler yapmış ve bu görüşmelerin sonucunda 1948’de Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) yürürlüğe girmiştir. Daha sonra GATT geliştirilerek örgütsel bir yapıya kavuşturulmuş ve Dünya Ticaret Örgütü kurulmuştur (Seyidoğlu, 2015: 233-237). Dünya Ticaret Örgütü’nün uluslararası ticareti serbestleştirme çabalarının yanı sıra ülkeler bölgesel ekonomik birlikler kurma ve serbest ticaret anlaşmaları imzalama konusunda istekli olmuşlardır.

Serbest ticaret anlaşması, iki veya daha fazla ülkenin uluslararası ticarete tarife ve tarife dışı engelleri kaldırarak, anlaşmayı gerçekleştiren ülkeler için serbest ticaret alanı oluşturan, gümrük birliğinden farklı olarak üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi uygulanmasını şart koşmayan ve bu ülkelerin diğer ülkelerle yaptıkları ticarete mevcut ulusal düzenlemelerini devam ettirmelerine olanak tanıyan anlaşmalar olarak tanımlanabilir (Pınar vd., 2013: 4). Günümüzde Dünya Ticaret Örgütü’ne bildirilen yaklaşık 400 serbest ticaret anlaşmasının olduğu bilinmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020a). Urata (2010: 27-28) serbest ticaret anlaşmalarının uluslararası ticaret üzerindeki etkilerinin statik ve dinamik etkiler olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmiştir. Buna göre statik etkiler; anlaşmayı imzalayan ülkeler arasındaki ticari engellerin ortadan kalkmasıyla oluşan ticaret yaratıcı etki, daha verimli olan üreticinin anlaşma dışında kalmasıyla bu ülkelere yapılan ithalatın sona ermesine dayanan ticaret saptırıcı etki ortaya çıkar. Bu anlaşmalar ülkeler arasındaki ticaret hacmini artırarak anlaşmaya dâhil olan ülkelerin dış ticaret hadlerinin iyileşmesini sağlayabilmektedir. Dinamik etkiler de ticari engellerin ortadan kalkmasıyla birlikte yaşanan pazar genişleme etkisi ve verimli üretimin daha kolay bir hale gelmesiyle oluşan rekabeti artırma etkisi olarak açıklanmaktadır. Ülkelerin serbest ticaret anlaşmaları yapmalarını sağlayan etkenlerden en önemlileri; bu ülkelerin birbirleriyle yaptıkları ticaretin önündeki engellerin azaltılması ve bu sayede yerli firmalar için yeni ihracat olanaklarının yaratılmasıdır. Bu sayede; ihracatın artmasıyla birlikte yerli üretim de artacak ve bu firmalar ölçek ekonomilerinden faydalanarak daha verimli üretim gerçekleştirecek, bu durum da ülkelerin ekonomik büyümelerine pozitif katkı sağlayacaktır (Doğan ve Uzun, 2014: 329) Bölgesel ekonomik grupların oluşturulmasının ve serbest ticaret anlaşmalarının imzalanmasının temel amacı uluslararası ticaretteki sınırlamaların ortadan kaldırılması ve ortaklar arasında ticaret hacminin artırılmasıdır. MERCOSUR da Güney Amerika’da yer alan ülkeler tarafından uluslararası pazarda rekabet gücünü ve pazarlık gücünü artırmak adına kurulmuş olan ekonomik gruplardan biridir. MERCOSUR, 15 milyon km²lik alanı, 295 milyondan fazla olan nüfusu ve Güney Amerika coğrafyasının vermiş olduğu doğal zenginlikleriyle potansiyeli yüksek bir ekonomik grup olmasının yanında ticaret yaptığı ülkeler için de önemli bir pazar konumunda bulunmaktadır.

Literatürde Güney Ortak Pazarı'nın (MERCOSUR) Avrupa Birliği (AB) ile ticaretini (Nowak-Lehmann ve Martinez-Zarzoso, 2002; Martinez-Zarzoso ve Nowak-Lehmann, 2003; Ramos vd, 2007; Mukhametdinov, 2019) ve 2019 yılında imzalanan ticaret anlaşmasının MERCOSUR-AB ticaretine olası etkilerini (Nogues, 2017; Kohnert 2019; Bianculli, 2020) inceleyen çalışmalar sayıca azdır. Kohnert (2019) anlaşmanın Afrika ülkeleri üzerindeki etkilerini; Bianculli (2020) anlaşmayla birlikte MERCOSUR'un iç siyasetleşmesi ve dış ilişkileri arasındaki ilişkiyi; Timini ve Viani (2020) yapısal/teorik çekim modelini kullanarak AB-MERCOSUR arasındaki anlaşmanın ikili ticaret ve GSYİH üzerindeki olası etkilerini incelemişlerdir. Buna göre; literatürde MERCOSUR-AB arasındaki ticareti inceleyen ve iki ekonomik grup arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmasının olası etkilerini ortaya koyan daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu sebeple yapılan çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda; bu çalışma kapsamında MERCOSUR ülkeleri ile AB arasındaki dış ticaretin incelenmesi ve iki ekonomik grup arasında imzalanan ticaret anlaşmasının potansiyeli ve getirilerine kavramsal bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. Bu iki grubun 20 yıl süren müzakereler sonucunda 2019 yılında imzalanmış olduğu ticaret anlaşması, dikkatleri MERCOSUR ve AB arasındaki mevcut ticari ilişkilere ve anlaşma ile birlikte bu ilişkilerin ne yöne doğru gideceği üzerine çekmiştir. Bu nedenle; bu yeni gelişmenin ardından MERCOSUR ile AB arasındaki ticaret verileri incelenerek, iki ekonomik entegrasyon arasında hangi ürün gruplarının yoğunlukla ithal ve ihracat edildiği ve yapılan ticaret anlaşması ile birlikte hem MERCOSUR hem de AB için hangi pazarlarda boşluklar olduğu ve hangi sektörlerin bu iki grup için yeni iş sahaları yaratacağını belirtmek iki grubun ticari portresini ortaya koymak açısından önemlidir. Yapılan serbest ticaret anlaşmasının olası etkilerinin incelenmesiyle mevcut literatüre katkıda bulunacağı ve bu konuyu inceleyen çok az sayıda çalışma bulunması sebebiyle bu çalışmanın gelecek araştırmalara yol gösterici bir nitelikte olacağı düşünülmektedir.

MERCOSUR-AB arasındaki ticaretin derinlemesine incelenmesi için ticaret verilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan serbest ticaret anlaşmasının olası etkilerini incelemek için MERCOSUR-AB arasında son 10 yıl içinde gerçekleşen dış ticaret verileri temel alınmıştır. Bu bağlamda çalışmadaki veriler; Dünya Bankası, UNCTAD ve Trademap veri tabanlarından alınmıştır. MERCOSUR'un dört kurucu üye ülkesi olan Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay'ın dış ticaret ve GSYİH verileri, MERCOSUR'un kurucu ülkelerinin önemli ticaret ortakları, MERCOSUR'un dört kurucu üye ülkesinin bölge içi ve bölge dışı ihracatı, MERCOSUR-AB arasındaki dış ticaret verileri ve dış ticaretlerinde yer alan en önemli ürün grupları tablolaştırılarak incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu bağlamda; çalışmada öncelikle MERCOSUR-AB arasında gerçekleşen ticareti inceleyen ve iki ekonomik grubun arasında yapılan serbest ticaret anlaşmasının etkilerini değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra farklı ekonomik gruplar ya da ülkeler arasında yapılan ticareti incelemeye yönelik çalışmalara da yer verilmiş, ekonomik entegrasyon olarak MERCOSUR'un kuruluşu ve gelişimi ile ilgili açıklamalarda bulunulmuş, MERCOSUR'UN dış ticaretine ve GSYİH'sine yönelik bilgiler verilmiştir. Bu iki grup arasındaki ticaret verileri incelenerek ve analiz edilerek, MERCOSUR-AB arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmasının olası etkileri ortaya konulmaya çalışılmış ve çalışma sonucunda konuyla ilgili politika önerilerinin yanı sıra gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik olarak da birtakım önerilerde bulunulmuştur.

2. LİTERATÜR TARAMASI

İlgili literatür incelendiğinde; MERCOSUR-AB arasındaki ticarete yönelik olarak farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. MERCOSUR VE AB ticaretini inceleyen çalışmaların yanı sıra iki ekonomik grup arasında serbest ticaret anlaşmasının imzalanması ile birlikte; az sayıda da olsa bu anlaşmanın MERCOSUR-AB'nin ikili ticaretine olası etkilerini inceleyen bazı çalışmalar da bulunmaktadır. Ayrıca farklı ülkeler ya da ekonomik gruplar arasında gerçekleşen ticareti inceleyen çalışmalar da mevcuttur.

Nowak-Lehmann ve Martinez-Zarzoso (2002) 1988-1996 yılları arasında MERCOSUR'un AB'ye sektörel ihracatını panel veri analizi ile incelemişler ve AB'nin uygulamış olduğu tarife ve tarife dışı engelleri de nitel bir biçimde değerlendirmişlerdir. Yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda; daha rekabetçi bir döviz kurunun MERCOSUR'un ihracat performansını artıracığı, AB'nin uygulamaya koyduğu tarife ve tarife dışı engellerin MERCOSUR'un ihracatı üzerinde olumsuz etkisi olduğu ve AB korumacılığının MERCOSUR'un önemli ihracat sektörlerini ciddi biçimde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Martinez-Zarzoso ve Nowak-Lehmann (2003) MERCOSUR ve AB arasında gerçekleşen dış ticareti incelemek ve iki ekonomik grup arasındaki ticaret potansiyelini tahmin etmek amacıyla çekim modelini kullanmışlardır. Kurulan modele, MERCOSUR'un dört kurucu ülkesi ile Şili ve AB'den de 15 üye ülkeyi dâhil ederek toplamda 20 ülke üzerinden panel veri analizi gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar, çekim modelinin standart değişkenlerine altyapı, gelir farklılıkları ve döviz kuru değişkenlerini ekleyerek modeli genişletmiş ve bu değişkenlerin MERCOSUR-AB arasındaki ticarete önemli belirleyiciler olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ramos vd. (2007) MERCOSUR'un AB'ye yapmış olduğu sığır eti ihracatında tarifelerin düşürülmesi, tercihli erişim kotalarının genişletilmesi gibi nedenlerle ticaretin serbestleştirilmesinin etkilerini tarife oranları kotası (*tariff-rate quotas [TRQ]*) bağlamında farklı kaliteler için ithalat talebini modellemişlerdir ve çeşitli politika değişkenlerindeki değişiklikler için karşılaştırmalı istatistiksel sonuçlar elde etmişlerdir. Yapılan çalışmada iki ekonomik grup arasındaki ticaret müzakerelerinin AB'nin MERCOSUR'dan sığır eti ithalatındaki genel etkisinin beklenenden farklı olabileceği, AB'nin tarife yapısının karmaşıklığının serbest ticaret senaryolarında farklı etkilere yol açabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Baltensperger ve Dadush (2019) AB-MERCOSUR arasındaki serbest ticaret anlaşmasının sonrasında oluşabilecek beklentiler ve riskler üzerine çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada MERCOSUR üyesi dört kurucu ülkeyi (Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay) temel alarak anlaşmanın muhtemel getirilerini incelemişlerdir. Anlaşmayla birlikte rekabeti getiren reformlar uygulanırsa, MERCOSUR'un uluslararası ticarete büyük bir çıkış noktası yakalayabileceği ve dışa dönük bir kalkınma stratejisi geliştirebileceği öngörülmektedir. Özellikle ormansızlaştırma gibi çevresel sorunlarla ilgilenecek mekanizmaları dâhil etmenin özellikle önemli olduğu vurgulanmakta; anlaşmanın AB'nin öngördüğü ticari kurallara dayalı ikili ticaret sistemindeki bozulmalara karşı bir sigorta görevi göreceği ifade edilmektedir.

Kohnert (2019) AB – MERCOSUR anlaşmasının Afrika üzerinde yaratacağı etkileri araştırmıştır. Araştırmacı çalışmasında, bu anlaşmanın Afrika'ya yansiyacak olan olumsuz etkilerinin fazla tartışılmadığını belirterek AB-MERCOSUR anlaşmasının Afrikalı üreticilere yansiyacak olan etkilerini incelemeye almıştır. Buna göre; anlaşma sonucunda Brezilya'nın AB'ye yaptığı kahve ihracatında artan rekabet nedeniyle küçük ölçekli Afrika üreticilerinin zarar göreceği, aynı durumun Afrika'daki küçük ölçekli, emek-yoğun muz üretimi yapan ihracatçılar için de geçerli olduğu, özellikle şeker üretimindeki en büyük pazarları olan İngiltere'ye yaptıkları ihracatta azalmanın yaşanabileceği ortaya konulmuştur.

Bianculli (2020) yaptığı çalışmada AB – MERCOSUR ticaret anlaşması konusunda çıkarımlarda bulunmuştur. Araştırmacı, ekonomik bir grup olarak MERCOSUR'u analiz ederken AB ile girmiş olduğu müzakere süreciyle birlikte ekonomik grubun iç siyasallaşması ile dış ilişkileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada iç siyasallaşmanın uluslararası gündemi zora sokmayacağı savunulmuş, aksine iç siyasetin uluslararası müzakereleri yürütücü bir görev üstlendiği ve destek verdiği ortaya konulmuştur.

Timini ve Viani (2020) yapısal/teorik çekim modelini kullanarak AB-MERCOSUR arasındaki anlaşmanın ikili ticaret ve GSYİH üzerindeki olası etkilerini tahmin etmeyi amaçlamışlardır. Yapılan analizler sonucunda, anlaşmanın ticaret ve GSYİH üzerinde olumlu etkisinin olacağı, ticaret ve ekonomi üzerindeki etkilerinin AB'den ziyade MERCOSUR açısından daha önemli olduğu, bu anlaşmayla MERCOSUR'un ticaretinin %14 ve GSYİH'sinin %0,4 artacağı, İspanya'nın bu anlaşmadan en çok yararlanacak AB üyesi ülke olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İki ekonomik grup arasındaki ticari ilişkileri serbest ticaret anlaşmaları bağlamında inceleyen çalışmaların az sayıda olduğu düşünülmektedir. MERCOSUR-AB ticaretinin incelenmesinin dışında literatürde iki ekonomik grup ya da ülkeler arasındaki ticari ilişkileri inceleyen farklı çalışmalar da bulunmaktadır.

Rault vd. (2009) Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri (Central and Eastern European Countries [CEEC]) ve OECD ülkeleri arasındaki dış ticaret akışının modellenmesi üzerine çalışmışlardır. Çalışmada 18 yıllık bir süre temel alınarak 4 Merkezi ve Doğu Avrupa ülkesi ile 19 OECD ülkesi analize dâhil edilmiş, iki grup arasındaki ticaret akışını

açıklamak için çekim modeli kullanılmış ve panel veri analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda, ülke büyüklüğünün ve coğrafi uzaklık değişkenlerinin bu ülkeler arasındaki ticaret akışının açıklanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Rasoulnezhad ve Wei (2017) 1998-2014 yılları arasında Çin ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (*Organization of Petroleum Exporting Countries [OPEC]*) üyesi olan 13 ülke arasındaki ikili ticareti incelemek amacıyla çekim modelini kullanmış ve panel veri analizi yapmışlardır. Analize, dış ticaret hacmi, GSYİH, KBGSYİH, açıklık düzeyi, döviz kuru, uzaklık, Dünya Ticaret Örgütü (*World Trade Organization [DTÖ]*) üyeliği gibi değişkenleri dâhil etmişlerdir. Yapılan analizler sonrasında, GSYİH'daki artışın Çin ve OPEC üyesi ülkeler arasındaki ticareti olumlu yönde etkilediği, açıklık düzeyi ve DTÖ üyeliğinin de bu ülkelerin ticaret hacmine olumlu etkisinin bulunduğu, Çin Yuanınının OPEC üyesi ülkelerin para birimlerine karşı değer kaybetmesinin ikili ticaret hacmini artıracığı, uzaklığın ise Çin ve OPEC ticaretini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Erkekoğlu ve Yılmaz (2019) Türkiye ile Asya ve Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) ülkeleri arasındaki ticareti çekim modeli kullanarak panel veri analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Çalışmada, Türkiye ve APEC ülkelerinin ticaret akışını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmış, standart çekim modeline ek olarak; kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla farkı, nüfus, Linder etkisi, göreceli faktör donanımı, yüz ölçümü gibi farklı değişkenler ve kukla değişkenler kullanılarak model genişletilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, dış ticaret hacmi / GSYİH, ihracat, ithalat, Linder etkisi, göreceli faktör donanımı ve G-20 üyeliği değişkenlerinin Türkiye ile APEC ülkeleri arasındaki dış ticaret hacmini pozitif etkilediği; GSYİH farkı ve OECD üyeliği ve vize değişkenlerinin ise dış ticaret hacmini negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Hoan vd. (2019) Tayvan ve Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (*Association of Southeast Asian Nations [ASEAN]*) arasındaki ticareti ve bu ülkelerin ticaret yapısını uluslararası mal sınıflandırma sistemlerini ve ticaret modeli endekslerini kullanarak incelemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda, politik kısıtlamaların olmasına rağmen Tayvan - ASEAN ticaretinin yüksek teknolojili ürünler bazında hızlı bir şekilde geliştiği, Tayvan ve ASEAN'ın katma değerli ürünlerin ticareti açısından birbirleri için önemli ticaret ortakları haline gelmiş olduğu, iki taraf arasındaki ticaret yapısının birbirini tamamlayıcı nitelikte olması nedeniyle ticaret hacminin ilerleyen yıllarda büyüme olasılığının yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

3. EKONOMİK ENTEGRASYON OLARAK GÜNEY ORTAK PAZARI (MERCOSUR)

Güney Ortak Pazarı, başlangıçta Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay tarafından kurulan ve daha sonra Şili, Kolombiya, Ekvador, Guyana, Peru ve Surinam'ın katıldığı, Bolivya'nın ise henüz üyelik sürecinde olduğu bölgesel bir entegrasyondur. Venezüella'nın üyeliği ise demokratik düzenin ihlal edilmesi gerekçesi ile askıya alınmıştır. Resmî çalışma dilleri İspanyolca ve Portekizcedir (MERCOSUR, 2019; Freier ve Parent, 2019: 60).

Başlangıçta, Arjantin ve Brezilya 1995'e kadar ortak bir pazar oluşturmayı hedeflemişlerdir. Arjantin ve Brezilya, ortak bir pazar oluşturma yoluna giren ilk iki ülke olarak Paraguay ve Uruguay'ı da daha sonra bu girişime ortak etmişlerdir. MERCOSUR'un kurucu anlaşması olan "Asuncion Anlaşması", 1991 yılının Mart ayında dört ülke tarafından imzalanmıştır (Coffey, 2013: 6). Bu anlaşma; Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay arasında ortak bir pazara ulaşmak için bir çerçeve oluşturmuştur.

Bölge, Güney Amerika'nın gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYİH) %75'ini, nüfusunun %60'ını ve coğrafi alanının %65'ini temsil etmektedir; bu nedenle MERCOSUR coğrafi olarak dünyadaki en büyük gümrük birliklerinden biri sayılmaktadır. MERCOSUR'un oluşturduğu coğrafi alan Avrupa Birliği'nden dört kat daha büyüktür (Olarreaga ve Soloaga, 1998: 298).

MERCOSUR'un oluşmasına öncülük eden Arjantin ve Brezilya, daha güçlü bir özerkliğe sahip olup, varlığını daha güçlü bir şekilde devam ettirebilmek için bölgesel bir oluşumun içine girerek dünya ticaretindeki çetin rekabet karşısında pazarlık gücünü artırabilmeyi ve daha fazla kazançlı çıkmayı istemiştir. Bu nedenle bu iki ülkenin ilk hamlesi; Paraguay ve Uruguay'ın bu gruba katılımını destekleyerek MERCOSUR'un gücünü artırmak olmuştur.

Dört üye, MERCOSUR'a dâhil olmalarıyla birlikte aralarındaki ticaretin kolaylaşacağına ve MERCOSUR'un da uluslararası ticarete daha büyük pazarlık gücü elde edeceğine inanmışlardır (Caichiolo, 2017: 124-125). Sonraki yıllarda; Şili, Kolombiya, Ekvador, Guyana, Peru ve Surinam ülkelerinin katılımıyla birlikte MERCOSUR'a üye ülke sayısı artmıştır. Bu entegrasyonun kurulmasının temel amacı; diğer ekonomik entegrasyonlarda olduğu gibi üyeler arasındaki tarifelerin kaldırılmasını ve entegrasyon dışında kalan diğer ülkelere karşı ortak bir tarife uygulanmasını sağlamaktır.

MERCOSUR'a üye olan ülkelerin nüfusu 200 milyonun üzerindedir. Yüksek bir nüfus potansiyeli barındıran bu grubun GSYİH'si ise 1 trilyon doları aşmış durumdadır. MERCOSUR üyesi ülkeler, 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren aralarındaki ticarete tam bir serbestleştirme gerçekleştirmiş ve üçüncü ülkelere karşı ortak tarife uygulamaya başlamışlardır (Seyidoğlu, 2015: 305).

Kuruluşundan bu yana MERCOSUR pek çok amacına ulaşmıştır. Üye ülkeler arasında tarifelerin çoğu kaldırılmış, ticaret hacminin artması sağlanmıştır. Bununla birlikte; grubun nüfusu ve toplam GSYİH'si yüksek olmasına rağmen üye ülkelerin altyapıları hala istenilen düzeyde değildir. Özellikle grup içerisinde potansiyeli en yüksek üyelere olan Brezilya'da kalifiye çalışan düzeyi yetersiz kalmakta ve ekonomik ve parasal politikaların işleyişinde sorunlar yaşanmaktadır (Coffey, 2013: 17).

MERCOSUR, kuruluşundan itibaren AB'yi kendisine örnek almakta ve AB'de olduğu gibi hukuksal entegrasyonun sağlanması, para politikalarının ve rekabet politikalarının uyumlaştırılması ile ilgili konular üzerinde, kısacası hemen hemen tüm alanlarda tam bir entegrasyon gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (Engin Öztürk, 2016: 18). Tüm bu hedefler doğrultusunda MERCOSUR her ne kadar AB'yi kendisine örnek alıp tam bir entegrasyon süreci oluşturmak istese de belirlemiş olduğu hedefler göz önüne alındığında ve şimdiye kadar yaptıkları incelendiğinde, henüz sınırlı bir ilerleme kaydetmiş olduğu görülmektedir (Bouzas vd., 2002: 129). Buna rağmen; sahip olduğu su kaynakları, biyolojik çeşitlilik, enerji kaynakları, verimli topraklar ve en büyük varlığı olan nüfusu ile MERCOSUR dünyadaki en büyük beşinci ekonomidir ve eğer sahip olduğu özellikleri doğru bir biçimde yönlendirebilir ve belirlediği hedeflere ulaşmak için daha fazla çaba gösterebilirse, attığı doğru adımlar sonucunda dış ticaret hacmini daha da artırarak dünya ticaretinden aldığı payı yükseltecek ve uluslararası pazardaki rekabet gücünü arttırabilecektir (MERCOSUR, 2019).

4. MERCOSUR'UN DIŞ TİCARETİ VE GSYİH'Sİ

Bu bölümde MERCOSUR'un dört kurucu üyesi olan Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay'a ait son on yıllık dış ticaret ve GSYİH verileri ve bu ülkelerin en önemli ticaret ortakları ile dış ticaretleri incelenmiştir. Tablo 1'de Arjantin'in dış ticaret ve GSYİH verileri yer almaktadır. Arjantin'in 2009-2018 yılları arasındaki ithalat rakamları incelendiğinde, en düşük ithalat 48 milyar dolar ile 2009 yılında, en yüksek ithalat ise 90 milyar dolar ile 2017 yılında gerçekleşmiştir. İhracat rakamlarına bakıldığında ise, en düşük ihracatın 64 milyar dolar ile 2015 yılında gerçekleştiği, en yüksek ihracatın ise 98 milyar dolar ile 2011 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Arjantin'in en düşük dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 113 milyar dolar ile 2009 yılı iken en yüksek dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 187 milyar dolar ile 2011 yılı olmuştur. Arjantin ekonomisinin tarım ve tarıma dayalı sanayi ağırlıklı bir yapıda olması ve önemli oranda artış gösteren tarım ürünlerinin fiyatları, Arjantin ekonomisinin önemli ölçüde büyümesini sağlamıştır (Uludağ İhracatçı Birlikleri, 2018: 2). Bununla birlikte, 2015 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucu kurulan yeni hükümetin döviz satın alımındaki yasağın hemen kaldırılması, ithalat üzerindeki kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılması, döviz kurunun serbest bırakılması, buğday ve mısır ürünlerindeki ihracat vergisinin kaldırılması ile Arjantin ekonomisi için önemli bir ticaret kalemi olan soya ihracatındaki %35'lik verginin her yıl %5 azaltılması yönündeki dış ticareti destekleyen ekonomi politikaları (Bolu Ticaret ve Sanayi Odası, 2018: 16) Arjantin'in özellikle 2015 yılından itibaren dış ticaret hacminin artmasını sağlayan politikalar olmuştur. 2009-2018 yılları arasında Arjantin'in dış ticaret hacmi/GSYİH oranına bakıldığında, en düşük oranın %22 ile 2015 yılında, en yüksek oranın ise %35 ile 2011 yılında gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 1: Arjantin'in dış ticaret ve GSYİH verileri

Arjantin						
Yıllar	İthalat (bin \$)	İhracat (bin \$)	Dış Ticaret Dengesi (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi (bin \$)	GSYİH (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi/GSYİH (%)
2009	48.268.744	65.133.480	16.864.737	113.402.224	332.976.485	34,06
2010	67.937.934	80.208.868	12.270.934	148.146.802	423.627.422	34,97
2011	88.839.174	97.810.933	8.971.759	186.650.107	530.163.282	35,21
2012	78.013.690	88.655.851	10.642.160	166.669.541	545.982.376	30,53
2013	81.240.191	80.690.472	-549.719	161.930.663	552.025.140	29,33
2014	73.691.676	75.818.868	2.127.192	149.510.544	526.319.674	28,41
2015	70.064.880	63.671.789	-6.393.091	133.736.669	594.749.285	22,49
2016	75.639.126	69.842.486	-5.796.640	145.481.612	557.531.376	26,09
2017	89.852.806	72.256.505	-17.596.301	162.109.311	642.695.865	25,22
2018	84.846.707	74.667.456	-10.179.251	159.514.163	519.871.520	30,68

Kaynak: Dünya Bankası, 2019a (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

Tablo 2'de Brezilya'nın dış ticaret ve GSYİH verileri yer almaktadır. Brezilya'nın 2009-2018 yılları arasındaki ithalat rakamları incelendiğinde, en düşük ithalat 188 milyar dolar ile 2009 yılında, en yüksek ithalat ise 347 milyar dolar ile 2013 yılında gerçekleşmiştir. İhracat rakamlarına bakıldığında ise, en düşük ihracatın 181 milyar dolar ile 2009 yılında gerçekleştiği, en yüksek ihracatın ise 303 milyar dolar ile 2011 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Brezilya Amerika kıtası ve AB dışında, son yıllarda Afrika, Orta Doğu ve Asya pazarlarına yaptığı ihracatı artırmıştır (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2015). Bunun dışında; Brezilya'nın ihracat rakamlarının yıllara göre artış göstermesinde; hükümetin ihracata yönelik üretimi teşvik etmesi, ihraç edilecek malların üretimi için yeni yatırım, teknolojik yenilik ve istihdam sağlayacak firmalar için İhracat İşleme Bölgeleri'nin kurulması ve bu yolla şirketlere vergi muafiyetinin sağlanması, ihracatın finansmanına ve ihracatçıların eğitimine yönelik olarak sağlanan programların ve teşvik kredilerinin de etkili olduğu ifade edilebilir (T.C Ticaret Bakanlığı, 2020b). Brezilya'nın en düşük dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 369 milyar dolar ile 2011 yılı iken en yüksek dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 638 milyar dolar ile 2013 yılı olmuştur. Brezilya'nın son 10 yıldaki dış ticaret hacmi/GSYİH oranına bakıldığında, en düşük oranın %22 ile 2009 yılında, en yüksek oranın ise %29 ile 2018 yılında gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2: Brezilya'nın dış ticaret ve GSYİH verileri

Brezilya						
Yıllar	İthalat (bin \$)	İhracat (bin \$)	Dış Ticaret Dengesi (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi (bin \$)	GSYİH (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi/ GSYİH (%)
2009	187.616.483	180.894.504	-6.721.979	368.510.987	1.667.019.784	22,11
2010	263.001.364	240.006.821	-22.994.543	503.008.186	2.208.871.646	22,77
2011	323.150.407	303.021.879	-20.128.527	626.172.286	2.616.200.980	23,93
2012	326.310.481	292.803.748	-33.506.733	619.114.229	2.465.188.674	25,11
2013	347.274.245	290.362.692	-56.911.553	637.636.937	2.472.806.920	25,79
2014	335.819.380	270.452.614	-65.366.766	606.271.993	2.455.993.625	24,69
2015	253.273.017	232.489.104	-20.783.913	485.762.121	1.802.214.374	26,95
2016	216.830.037	224.011.751	7.181.714	440.841.788	1.795.700.169	24,55
2017	237.621.968	258.207.840	20.585.872	495.829.808	2.062.831.046	24,04
2018	266.778.399	276.656.525	9.878.126	543.434.924	1.885.482.534	28,82

Kaynak: Dünya Bankası, 2019a (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

Tablo 3’de Paraguay’ın dış ticaret ve GSYİH verileri yer almaktadır. Paraguay’ın 2009-2018 yılları arasındaki ithalat rakamları incelendiğinde, en düşük ithalat 7 milyar dolar ile 2009 yılında, en yüksek ithalat ise 14 milyar dolar ile 2018 yılında gerçekleşmiştir. İhracat rakamlarına bakıldığı zaman ise, en düşük ihracatın 8 milyar dolar ile 2009 yılında gerçekleştiği, en yüksek ihracatın ise 15 milyar dolar ile 2018 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Paraguay’ın en düşük dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 15 milyar dolar ile 2009 yılı iken en yüksek dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 29 milyar dolar ile 2018 yılı olmuştur. Paraguay’ın ekonomisi genel olarak değerlendirildiğinde, ülkenin kamu borcunun düşük olması, döviz rezervlerinin uygun düzeyde olması, ülkedeki enflasyon ve işsizlik oranlarının kontrol altında tutulması gibi politikalar, Paraguay’ın Latin Amerika’nın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olmasını sağlamaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020). 2009-2018 yılları arasında Paraguay’ın dış ticaret hacmi/GSYİH oranına bakıldığında, en düşük oranın %65 ile 2015 yılında, en yüksek oranın ise %78 ile 2011 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Paraguay’ın bu yıllar itibariyle GSYİH’si diğer üye ülkelere kıyasla daha düşüktür ve dış ticaret hacmi de GSYİH’sinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. 2013 yılında dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan kıtlık ve Paraguay’daki elverişli hava koşulları nedeniyle yapılan üretimle birlikte, Paraguay’ın GSYİH’si %14,2 oranında büyüyerek Latin Amerika’daki en büyük büyüme oranına ulaşmış (Beittel, 2017: 3) ve bu durum Paraguay ekonomisinin ilerleyen yıllarda bölgede önemli bir ekonomi olmasının yolunu açmıştır.

Tablo 3: Paraguay’ın dış ticaret ve GSYİH verileri

Paraguay						
Yıllar	İthalat (bin \$)	İhracat (bin \$)	Dış Ticaret Dengesi (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi (bin \$)	GSYİH (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi/GSYİH (%)
2009	6.959.719	8.095.869	1.136.150	15.055.588	22.341.755	67,39
2010	10.212.595	11.002.312	789.717	21.214.907	27.215.969	77,95
2011	12.553.182	13.219.661	666.479	25.772.843	33.715.525	76,44
2012	11.876.724	12.273.696	396.972	24.150.419	33.283.229	72,56
2013	12.912.073	14.343.221	1.431.149	27.255.294	38.585.318	70,64
2014	13.216.597	14.021.956	805.359	27.238.554	40.276.533	67,63
2015	11.396.506	11.934.366	537.860	23.330.873	36.164.069	64,51
2016	10.819.064	12.756.979	1.937.915	23.576.043	36.054.282	65,39
2017	12.599.339	14.191.128	1.591.789	26.790.467	39.008.900	68,68
2018	13.933.337	14.569.860	636.523	28.503.197	40.384.692	70,58

Kaynak: Dünya Bankası, 2019a (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

Tablo 4’de Uruguay’ın dış ticaret ve GSYİH verileri yer almaktadır. Uruguay’ın 2009-2018 yılları arasındaki ithalat rakamları incelendiğinde, en düşük ithalat 8 milyar dolar ile 2009 yılında, en yüksek ithalat ise 15 milyar dolar ile 2013 yılında gerçekleşmiştir. İhracat rakamlarına bakıldığı zaman ise, en düşük ihracatın 9 milyar dolar ile 2009 yılında gerçekleştiği, en yüksek ihracatın ise 13 milyar dolar ile 2014 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Uruguay’ın en düşük dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 17 milyar dolar ile 2009 yılı iken en yüksek dış ticaret hacmine sahip olduğu yıl 29 milyar dolar ile 2013 yılı olmuştur. 2009-2018 yılları arasında Uruguay’ın dış ticaret hacmi/GSYİH oranına bakıldığında, en düşük oranın %38 ile 2017 yılında, en yüksek oranın ise %55 ile 2012 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 2012-2016 yılları arasında küresel ekonomide ve Uruguay’ın ana ticaret ortaklarından olan Arjantin ve Brezilya ekonomilerinde meydana gelen daralmalar sonucu Uruguay’ın GSYİH’sinde bu dönemde düşüş yaşanmıştır (Central Intelligence Agency, 2020). 2017 yılında Brezilya ve Arjantin’in GSYİH’sinde yaşanan önemli orandaki artış, Uruguay’da da görülmektedir.

Tablo 4: Uruguay'ın dış ticaret ve GSYİH verileri

Uruguay						
Yıllar	İthalat (bin \$)	İhracat (bin \$)	Dış Ticaret Dengesi (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi (bin \$)	GSYİH (bin \$)	Dış Ticaret Hacmi/ GSYİH (%)
2009	8.325.301	8.579.859	254.558	16.905.160	31.660.911	53,39
2010	10.214.550	10.612.139	397.588	20.826.689	40.284.482	51,70
2011	12.865.869	12.672.707	-193.162	25.538.576	47.962.439	53,25
2012	14.939.225	13.287.540	-1.651.685	28.226.765	51.264.390	55,06
2013	15.167.943	13.435.347	-1.732.595	28.603.290	57.531.233	49,72
2014	14.620.918	13.474.881	-1.146.037	28.095.799	57.236.013	49,09
2015	12.173.386	11.974.919	-198.467	24.148.305	53.274.304	45,33
2016	10.475.711	11.289.661	813.950	21.765.372	52.687.612	41,31
2017	10.357.158	12.105.079	1.747.920	22.462.237	59.530.089	37,73
2018	11.316.243	12.517.888	1.201.645	23.834.131	59.596.885	39,99

Kaynak: Dünya Bankası, 2019a (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

Tablo 5'de Arjantin'in 2017 yılındaki ticaret ortakları verilmiştir. Buna göre; Arjantin'in 2017 yılında en fazla ihracat yaptığı 5 ülke sırası ile; Brezilya, ABD, Çin, Şili ve Vietnam'dır. En fazla ithalat yaptığı ülkeler ise sırasıyla; Brezilya, Çin, ABD, Almanya ve Meksika'dır. Bu sıralamada Arjantin'in ihracat ortakları arasında ilk beş sırada bir AB ülkesinin olmaması dikkat çekicidir. İki ekonomik grup arasında 2019 yılında imzalanan serbest ticaret anlaşmasından sonra bu sıralamanın AB lehine değişmesi beklenebilir. İthalat ortakları incelendiğinde ise Almanya'nın bu sıralamadaki tek AB ülkesi olduğu ve 4. sırada yer aldığı görülmektedir. Buna göre, bu sıralamanın da AB ülkelerinin lehine değişmesi mümkün olabilir.

Tablo 5: 2017 yılı Arjantin'in ithalat ve ihracat partneri ilk beş ülke

İhracat Partneri	İhracat Miktarı (milyar \$)	İthalat Partneri	İthalat Miktarı (milyar \$)
Brezilya	9,3	Brezilya	17,9
ABD	4,5	Çin	12,3
Çin	4,3	ABD	7,6
Şili	2,6	Almanya	3,2
Vietnam	2,3	Meksika	2,1

Kaynak: Dünya Bankası, 2019b (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

Tablo 6'da Brezilya'nın 2017 yılındaki ticaret ortakları verilmiştir. Buna göre; Brezilya'nın 2017 yılında en fazla ihracat yaptığı 5 ülke sırası ile; Çin, ABD, Arjantin, Hollanda ve Japonya'dır. En fazla ithalat yaptığı ülkeler ise sırasıyla; Çin, ABD, Arjantin, Almanya ve Güney Kore'dir. Brezilya'nın ticaret ortakları incelendiğinde, Arjantin'den farklı olarak ihracatta ilk beş ortağı içinde Hollanda'nın yer aldığı görülmektedir. Serbest ticaret anlaşmasından sonra sıralamanın AB lehine değişmesi ve AB ülkelerinin ilk sıralara çıkması beklenebilir.

Tablo 6: 2017 yılı Brezilya'nın ithalat ve ihracat partneri ilk beş ülke

İhracat Partneri	İhracat Miktarı (milyar \$)	İthalat Partneri	İthalat Miktarı (milyar \$)
Çin	47,5	Çin	27,3
ABD	27,1	ABD	25,1
Arjantin	17,6	Arjantin	9,4
Hollanda	9,25	Almanya	9,2
Japonya	5,26	Güney Kore	5,2

Kaynak: Dünya Bankası, 2019c (Erişim Tarihi: 25.11.2019).

Tablo 7’de Paraguay’ın 2017 yılındaki ticaret ortakları verilmiştir. Buna göre; Paraguay’ın 2017 yılında en fazla ihracat yaptığı 5 ülke sırası ile Brezilya, Arjantin, Şili, Rusya ve Türkiye’dir. En fazla ithalat yaptığı ülkeler ise sırasıyla; Çin, Brezilya, Arjantin, ABD ve Hollanda’dır. Paraguay’ın ticaret ortakları incelendiğinde ilk beş sırada sadece Hollanda’nın yer aldığı görülmektedir. Bu anlaşma, diğer AB ülkeleri için de Paraguay ile ticareti artırma ve Paraguay’ın ticaret ortakları içinde ilk sıralara yerleşme fırsatı yaratabilir.

Tablo 7: 2017 yılı Paraguay’ın ithalat ve ihracat partneri ilk beş ülke

İhracat Partneri	İhracat Miktarı (milyar \$)	İthalat Partneri	İthalat Miktarı (milyar \$)
Brezilya	2,8	Çin	3,7
Arjantin	1,1	Brezilya	2,7
Şili	0,6	Arjantin	1,2
Rusya	0,6	ABD	1,0
Türkiye	0,3	Hollanda	0,5

Kaynak: Dünya Bankası, 2019d (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

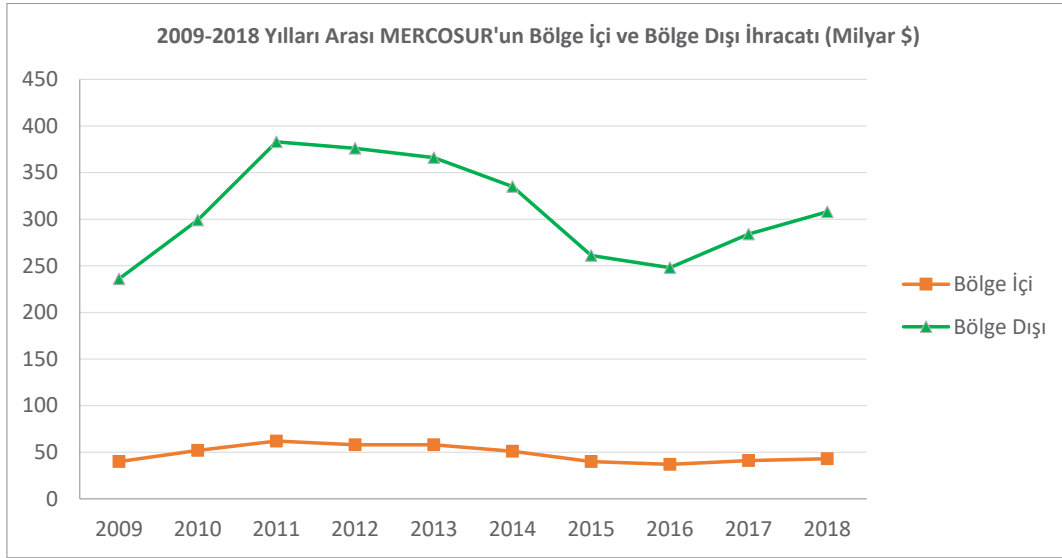
Tablo 8’de Uruguay’ın 2017 yılındaki ticaret ortakları verilmiştir. Buna göre; Uruguay’ın 2017 yılında en fazla ihracat yaptığı 5 ülke sırası ile Çin, Brezilya, ABD, Arjantin ve Hollanda’dır. En fazla ithalat yaptığı ülkeler ise sırasıyla; Çin, Brezilya, Arjantin, ABD ve Meksika’dır.

Tablo 8: 2017 yılı Uruguay’ın ithalat ve ihracat partneri ilk beş ülke

İhracat Partneri	İhracat Miktarı (milyar \$)	İthalat Partneri	İthalat Miktarı (milyar \$)
Çin	1,5	Çin	1,7
Brezilya	1,3	Brezilya	1,6
ABD	0,5	Arjantin	1,1
Arjantin	0,4	ABD	0,9
Hollanda	0,2	Meksika	0,2

Kaynak: Dünya Bankası, 2019e (Erişim Tarihi: 15.11.2019).

Grafik 1’de MERCOSUR’un 2009-2018 yılları arasındaki bölge içi ve bölge dışı ihracatı yer almaktadır. MERCOSUR’un son on yıllık ihracat rakamlarına bakıldığında; bölge içi ihracatının, bölge dışına ihracatına göre daha düşük bir seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Ancak bölge içindeki ticaretin sadece 10 ülkeyi kapsadığı düşünüldüğünde, oldukça fazla olduğu ve bu grubun kendi içinde ticaretinin yoğun olduğu söylenebilir. Ticaretlerinin büyük bölümünü bölge dışı ile yapan bu grubun, anlaşmadan sonra AB ile olan ticaretinin önemli ölçüde artacağı ve AB ile ticaret yaratıcı etkinin yoğun bir şekilde olacağı, ticaretin bölge dışındaki ülkelere AB ülkelerine kayacağı beklenebilir. Ancak bu beklentinin ne kadar gerçekleşeceği önümüzdeki yıllarda gerçekleşecek dış ticaret rakamları ile belirlenebilir. 2018 yılında bölge içinde yapılan ihracat 43 milyar dolar olmuştur. Bölge dışında gerçekleşen ihracatın seyrine bakıldığında ise; bölge dışı en düşük ihracatın 236 milyar dolar ile 2009 yılında gerçekleştiği, 2011 yılında ise en yüksek seviyesinde olduğu, bu yılda bölge dışına 383 milyar dolar ihracat yapıldığı görülmektedir.

Grafik 1: 2009-2018 yılları arası MERCOSUR'un bölge içi ve bölge dışı ihracatı

Kaynak: UNCTAD, 2019 (Erişim Tarihi: 10.02.2020).

5. MERCOSUR - AB ARASINDAKİ DIŞ TİCARET

Tablo 9'da MERCOSUR'un ve AB'nin 2009-2018 yılları arasında dünya ticaretinden aldığı pay yer almaktadır. Son on yıllık süreçte MERCOSUR'un dünya ihracatından aldığı payın azaldığı görülmektedir. Dünya ihracatından aldığı en yüksek oran %2,46 ile 2011 yılıdır. 2011 yılından sonra ise bu oran düşmüştür. Dünya ithalatından aldığı pay ise daha durağandır. AB'nin ise dünya ihracatından ve ithalatından aldığı pay oldukça yüksektir. 2009 yılında dünya ihracatından aldığı pay %36,55'dir ve 2009-2018 yılları arasında gerçekleşen ihracatın en yüksek oranıdır. Aynı yılda dünya ithalatından aldığı pay %36,80 oran ile gerçekleşmiştir.

Tablo 9: 2009-2018 yılları arası dünya ticari mallar ithalat ve ihracatının karşılaştırılması

Yıllar	MERCOSUR				Avrupa Birliği				Dünya	
	ihracat		ithalat		ihracat		ithalat		İhracat	İthalat
	milyon \$	%	milyon \$	%	milyon \$	%	milyon \$	%	milyon \$	milyon \$
2009	275.734	2,23	219.053	1,74	4.512.359	36,55	4.643.039	36,80	12.346.657	12.617.842
2010	350.293	2,32	289.559	1,89	5.077.857	33,64	5.248.996	34,27	15.095.502	15.317.452
2011	445.802	2,46	372.026	2,03	5.940.460	32,81	6.145.512	33,52	18.103.987	18.333.200
2012	433.587	2,36	373.438	2,02	5.684.927	30,90	5.741.816	31,04	18.395.804	18.499.034
2013	424.479	2,25	382.925	2,03	5.995.673	31,75	5.839.278	30,91	18.881.587	18.890.303
2014	383.656	2,03	357.518	1,89	6.030.225	31,94	5.931.415	31,38	18.878.970	18.900.140
2015	302.115	1,84	280.080	1,70	5.226.860	31,87	5.082.703	30,76	16.399.774	16.523.532
2016	287.964	1,81	226.883	1,41	5.220.917	32,87	5.111.298	31,86	15.881.856	16.041.432
2017	324.707	1,85	248.545	1,40	5.720.178	32,59	5.629.893	31,64	17.550.866	17.795.041
2018	353.186	1,83	280.264	1,43	6.282.755	32,58	6.245.771	31,76	19.284.580	19.665.278

Kaynak: Trademap.org, 2019a (Erişim Tarihi: 21.11.2019); 2019b (Erişim Tarihi: 21.11.2019); 2019c (Erişim Tarihi: 21.11.2019); 2019d (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

Tablo 10'da MERCOSUR'un AB'ye ihracatı ile ilgili veriler yer almaktadır. Buna göre; MERCOSUR'un son on yıllık toplam ihracat rakamlarında AB'ye yaptığı ihracatın, toplam ihracatı içindeki payı yaklaşık %15'tir. Bu durum

MERCOSUR'un dünya ihracatında AB'nin önemli ölçüde yer kapladığını göstermektedir. 2009-2018 yılları arasında AB'ye yapılan ihracatta en düşük ihracat 45 milyar dolar olarak 2016 yılında gerçekleşirken en yüksek ihracat 2011 yılında 71 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. AB için bakıldığında; AB'nin dünyadan yaptığı toplam ithalat içinde MERCOSUR'un payı yaklaşık %1'dir. Bu payın AB ile yapılmış olan ticaret anlaşmasıyla birlikte MERCOSUR'un yapacağı tarımsal ürün ihracatıyla artması muhtemeldir.

Tablo 10: MERCOSUR – AB ihracat verileri

YILLAR	AB'ye ihracat (bin \$)	Tüm Dünyaya Toplam ihracat (bin \$)	AB'ye ihracatının Toplam ihracat içindeki Payı (%)	AB'nin Toplam İthalatı (bin \$)	AB'ye ihracatının AB'nin Toplam İthalatı içindeki Payı (%)
2009	46.226.428	275.734.335	16,76	4.643.038.692	1,00
2010	57.752.020	350.292.920	16,49	5.248.995.798	1,10
2011	70.540.167	445.802.167	15,82	6.145.511.801	1,15
2012	63.091.551	433.587.275	14,55	5.741.816.031	1,10
2013	60.612.214	424.479.180	14,28	5.839.277.830	1,04
2014	59.155.370	383.655.683	15,42	5.931.415.006	1,00
2015	46.949.652	302.114.676	15,54	5.082.702.535	0,92
2016	45.438.081	287.964.314	15,78	5.111.298.312	0,89
2017	47.370.244	324.706.975	14,59	5.629.892.770	0,84
2018	55.054.401	353.186.428	15,59	6.245.770.932	0,88
TOPLAM	552.190.128	3.581.523.953	15,42	55.619.719.707	0,99

Kaynak: Trademap.org, 2019a (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

Tablo 11'de MERCOSUR'un AB'den ithalatı ile ilgili veriler yer almaktadır. Verilere bakıldığında; MERCOSUR'un son on yıla ait ithalat rakamlarında AB'den yapmış olduğu ithalatın, toplam ithalatı içindeki payı yaklaşık %19'dur. AB, MERCOSUR'un yaptığı toplam ithalat içerisinde önemli bir yer kaplamaktadır. 2009-2018 yılları arasında AB'den yapmış olduğu ithalatta en düşük ithalat 42 milyar dolar olarak 2009 yılında gerçekleşirken, en yüksek ithalat ise 2013 yılında 73 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. AB'nin dünyaya yaptığı toplam ihracatı içinde MERCOSUR'un payı %1'dir. Bu payın AB'nin başta otomotiv olmak üzere diğer sanayi ürünlerinin ihracatıyla artması muhtemeldir.

Tablo 11: MERCOSUR – AB ithalat verileri

YILLAR	AB'den İthalat (bin \$)	Tüm Dünyadan Toplam İthalat (bin \$)	AB'den İthalatın Toplam İthalat içindeki Payı (%)	AB'nin Toplam İhracatı (bin \$)	MERCOSUR'un AB'den İthalatının AB'nin Toplam İhracatı içindeki Payı (%)
2009	42.006.489	219.053.490	19,18	4.512.359.407	0,93
2010	55.345.466	289.558.913	19,11	5.077.856.588	1,09
2011	66.792.799	372.025.573	17,95	5.940.459.527	1,12
2012	70.067.529	373.437.877	18,76	5.684.926.985	1,23
2013	73.070.425	382.925.468	19,08	5.995.672.660	1,22
2014	67.367.186	357.518.428	18,84	6.030.225.244	1,12
2015	52.728.534	280.079.989	18,83	5.226.859.978	1,01
2016	45.413.726	226.883.434	20,02	5.220.917.379	0,87
2017	47.088.371	248.544.682	18,95	5.720.177.757	0,82
2018	49.352.912	280.263.854	17,61	6.282.754.634	0,79
TOPLAM	569.233.437	3.030.291.708	18,78	55.692.210.159	1,02

Kaynak: Trademap.org, 2019b (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

Tablo 12’de MERCOSUR’un AB’ye yaptığı ihracatta ilk beş sırada yer alan ürün grupları verilmiştir. Buna göre; MERCOSUR’un AB’ye ihracatında ağırlıklı olarak yer alan ürünler; gıda (meyve, bitki, kahve, baharat, hayvanlar için yem) ve bazı mineral yakıtlar olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle yem ihracatının MERCOSUR’un AB’ye toplam ihracatı içinde önemli olduğu görülmektedir. Bu ürün grubunun AB’ye toplam ihracattaki payı %14’tür. Tabloya göre ikinci en yüksek ihracat payına sahip ürün grubu yaklaşık %11 oran ile metal cevherleridir. Mineral yakıtlar ve diğer gıda ürünleri bunları takip etmektedir.

Tablo 12: MERCOSUR’un AB’ye ihracatındaki ilk 5 ürün grubu

Sıralama	Ürün Grubu	2009-2018 Arası AB’ye Toplam İhracat (bin \$)	AB’ye Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
1	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	78.513.508	14,22
2	Metal cevherleri, cüruf ve kül	60.008.603	10,87
3	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	37.501.925	6,79
4	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	35.797.901	6,48
5	Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	29.831.135	5,40
TOPLAM		241.653.072	43,76

Kaynak: Trademap.org, 2019e (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

Tablo 13’de MERCOSUR’un AB’den yapmış olduğu ithalatta ilk beş sırada yer alan ürün grupları verilmiştir. Bu verilere göre; MERCOSUR’un AB’den ithalatında ilk sıralarda yer alan ürünler; mekanik cihazlar, motorlu taşıtlar, elektrikli makineler ve bazı mineral yakıtlardır. Bu tabloya göre MERCOSUR’un AB’den özellikle kendi ihracatı ile kıyaslandığında katma değeri yüksek ürün ithalatı yaptığı görülmektedir. AB’den yapılan toplam ithalat içerisindeki en yüksek pay %22 oran ile mekanik cihazlara aitken onu eczacılık ürünleri, elektrikli makineler ve mineral yakıtlar takip etmektedir. AB’nin ihracatı özellikle MERCOSUR’un ticaret kısıtlamalarının önemli düzeyde olduğu otomobil gibi sektörler için avantajdır. 2019 yılında yaptıkları ticaret anlaşması ile AB bu konuda önemli bir avantaja sahip olacak, MERCOSUR’un diğer ülkelere uyguladığı kısıtlamaları avantaja çevirecektir. MERCOSUR için ise AB’ye yaptığı ihracatın cazibesi, tarımsal ürünlere dayalı karşılaştırmalı üstünlüğünü AB’ye karşı kullanabilmesi ve bununla birlikte AB’nin mekanik cihazlar, motorlu taşıtlar, elektrikli makineler gibi katma değeri yüksek ürünlerle dış ticaret dengesindeki makasının açılmasını azaltma beklentisidir (Bulmer-Thomas, 2000: 9).

Tablo 13: MERCOSUR’un ithalatındaki ilk 5 ürün grubu

Sıralama	Ürün Grubu	2009-2018 Arası AB’den Toplam İthalat (bin \$)	AB’den Toplam İthalat İçindeki Payı (%)
1	Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	126.247.391	22,18
2	Eczacılık ürünleri	54.336.227	9,55
3	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	50.824.902	8,93
4	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	49.276.322	8,66
5	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	34.348.086	6,03
TOPLAM		315.032.928	55,34

Kaynak: Trademap.org, 2019f (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

6. MERCOSUR - AB SERBEST TİCARET ANLAŞMASI'NIN İKİ EKONOMİK GRUBUN DIŞ TİCARETİNE OLASI ETKİLERİ

Avrupa Birliği ve MERCOSUR ülkeleri - Arjantin, Brezilya Paraguay ve Uruguay - 28 Haziran 2019 tarihinde kapsamlı bir ticaret anlaşması için siyasi bir uzlaşmaya varmıştır. AB'nin, MERCOSUR'un en önemli ticaret ortaklarından biri olması sebebi ile iki ekonomik grup arasında yıllar boyu süren müzakerelerin olumlu sonuçlanması oldukça önemlidir (Avrupa Komisyonu, 2019b).

Brüksel ve Güney Amerika bloğu, 20 yıl süren müzakere sürecinden sonra yaklaşık 800 milyon kişiye pazar yaratan bir anlaşma imzalamış, AB ile Güney Amerika'daki Brezilya, Arjantin, Paraguay ve Uruguay blokları arasındaki anlaşma her iki grup tarafından da küresel ticaret politikasında bir dönüm noktası olarak karşılanmıştır (Financial Times, 2019).

Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle; daha önce yüksek vergiler sebebi ile Güney Amerika pazarına girmekte zorluk yaşayan makine, otomotiv ve kimya sektörlerindeki Alman firmalar için yeni bir pazar yaratılmıştır ve bu pazara giriş ile birlikte Almanya'nın bu sektörlerdeki üretiminin daha da artacağı ve söz konusu anlaşmanın istihdam piyasasına da katkısının yüksek olacağı beklenmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

AB ile yapılan bu ticaret anlaşması, MERCOSUR'a iç pazarını canlandırmanın yanında, üye ülkelerin ekonomilerini küresel değer zincirleriyle entegre etme ve yükselen ekonomik milliyetçilik ve güç güdümlü tek taraflı ticaret sisteminden çok taraflı bir ticaret sistemine geçişi sağlama fırsatı sunmaktadır. Ancak, anlaşmanın çevre, iklim değişikliği, yerli halkın hakları, AB çiftçilerinin geleceği ve AB gıda güvenliği üzerindeki potansiyel etkisi hakkındaki tartışmalar, anlaşmanın onaylanması konusunda ciddi tartışmalara neden olmakta ve anlaşmanın geleceği ile ilgili olarak önemli zorluklar yaratmaktadır (Avrupa Parlamentosu, 2019).

AB'nin, bugüne dek MERCOSUR'la serbest ticaret görüşmeleri yapan tek ortak olması nedeni ile Latin Amerika dışındaki rakip ülkelere göre MERCOSUR pazarlarına ilk olarak AB şirketleri ulaşacak; bu nedenle AB bu pazara ayrıcalıklı bir erişim sağlamış olacak ve daha büyük bir avantaja sahip olacaktır (Avrupa Komisyonu, 2016). Bunun dışında; anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte AB'nin MERCOSUR'a ihracatıyla ilgili vergilerin yılda 4 milyar avro azalması ve bu durumun Avrupalı şirketlere büyük fayda sağlaması beklenmektedir. Anlaşma; 1991 yılında müzakerelerin başlatılmasından bu yana geçen süreçte MERCOSUR tarafından imzalanan ilk kapsamlı ticaret anlaşması olmasının yanı sıra tarife indirimi açısından da, AB'nin yaptığı en büyük anlaşmalardan biridir (Financial Times, 2019).

Anlaşmanın amaçları arasında şunlar yer almaktadır (Avrupa Komisyonu, 2019b):

- Tarafların birbirleriyle ticaretinde karşılıklı olarak engelleri kaldırmak ve AB firmalarının - özellikle küçük olanların - daha fazla ihracat yapmasına yardımcı olmak,
- İşçi haklarını güçlendirmek ve çevrenin korunmasını sağlamak, şirketleri sorumlu davranmaya teşvik etmek ve yüksek gıda güvenliği standartlarını korumak,
- Kaliteli AB yiyecek ve içecek ürünlerini taklitlerinden korumak.

Anlaşmanın hem AB hem de MERCOSUR için bir kazan-kazan ilişkisini temsil edeceği ve her iki taraf için de büyüme ve iş fırsatları yaratacağı öngörülmektedir (Avrupa Komisyonu, 2019b). Yapılan serbest ticaret anlaşmasına göre AB, MERCOSUR'dan ithal ettiği sanayi mallarının %100'ünden tarifeleri kaldıracak, MERCOSUR da AB'den ithal ettiği sanayi mallarının yüzde 90'ından tarifeleri kaldıracaktır. Sanayi ürünleri dışında tarım ürünleri ile ilgili de karşılıklı olarak tarifelerin kaldırılması hedeflenmiştir. Buna göre; AB ithal ettiği tarım ürünlerinin %82'sinden tarifeleri kaldırırken MERCOSUR da ithal ettiği tarım ürünlerinin %93'ünden tarifeleri kaldırmaktadır (Baltensperger ve Dadush, 2019: 3).

Anlaşma sonucunda, Güney Amerika özellikle sığır eti, kümes hayvanları, şeker ve etanol olmak üzere pek çok tarım ürünü için Avrupa pazarına kolaylıkla erişebilecektir. Bunun dışında MERCOSUR kurucu üyelerinden biri olan ve ekonomik açıdan grup içerisinde potansiyeli en yüksek ülkelere biri olan Brezilya, portakal suyu, hazır kahve ve meyvelerin ihracatında tarifelerin sıfırlanmasını beklemektedir. Avrupa ülkeleri için ise otomobil ve

araba parçaları, kimyasallar, makine ve tekstil ihracatında tarifelerin sıfırlanması önemli bir ekonomik kazançtır (Financial Times, 2019). Bunların dışında; AB süt ürünleri, şarap, alkollü içkiler, işlenmiş gıdalar, çikolatalar ve her tür domuz eti için en iyi pazarlardan biri olma potansiyeline sahiptir (Avrupa Komisyonu, 2016). MERCOSUR, özellikle AB'ye tarım ürünleri, sığır eti ve kümes hayvanları ihracatını yoğun bir şekilde gerçekleştirmektedir. AB'nin tarım ürünlerinde ihrac fazlasının olması nedeniyle bu anlaşmanın AB'nin tarım ihracatı potansiyelinin kısıtlanmasına yol açacağına dair endişeler de bulunmaktadır. Anlaşmanın imzalanmasından yıllar önce de Avrupa Çiftçiler ve Avrupa Tarım Kooperatifleri Birlikleri (Copa-Cogeca), MERCOSUR ile müzakereleri devam eden ticaret anlaşmasının, Avrupa tarım sektörü içerisinde en fazla meyve suyu, şeker, mısır ve et sektörlerine darbe vurabileceği konusundaki endişelerini ifade etmiştir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2011). Tetik (2015: 28) de AB'nin toplam ihracatında MERCOSUR'a yapmış olduğu ihracatın daha düşük bir yüzdeyi oluşturduğunu (%1,6), MERCOSUR kurucu üyelerinden Brezilya ve Arjantin'in ise AB tarımsal ürün ithalatının %20'sini karşıladığını bu nedenle iki ekonomik grup arasındaki tarım ürünleri ticareti incelendiğinde AB'nin MERCOSUR ile yapmış olduğu tarım ürünleri ticaretindeki dengenin MERCOSUR lehine geliştiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, anlaşmanın yürürlüğe girmesi sonucu tarım ürünlerindeki talebin AB içindeki üretimden MERCOSUR ülkelerindeki ucuz üretime kaymasıyla ve MERCOSUR ülkelerinin de AB'den daha yoğun bir şekilde otomotiv, makine, kimyasal ürün ve tekstil ürünleri ithal etmesiyle iki ülke arasındaki ticaret hacminin artması ve anlaşmanın ticaret yaratıcı bir etkisinin olması beklenebilir. Bununla birlikte, AB'nin yeni tarifelerden olumsuz yönde etkilenebileceği ve MERCOSUR'un AB'ye yapacağı tarım ve hayvansal ürün ihracatını artırması ile birlikte AB'nin bu ürünler için belirlemiş olduğu kalite standartlarını karşılamak konusunda zayıf kalabileceği ve buna bağlı olarak AB'de gıda güvenliği konusunda sorunların oluşabileceği öngörülebilmektedir.

Ülkeler ya da ekonomik gruplar arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmalarının sonucunda; bu ülkelerin birbirlerinden yapmış oldukları ithalatta gümrük vergilerinin düşürülmesi ya da sıfırlanması, birbirlerine yapılan ihracatın artırılması ve uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi mümkün olmaktadır. Ülkeler ya da ekonomik birlikler arasında günümüze dek uluslararası ticaretin geliştirilmesine yönelik birçok anlaşma yapılmış olsa da ülkeler dönem dönem ticari ilişkide buldukları diğer ülkelere karşı korumacılık politikaları da uygulayabilmektedirler. ABD'de başkan seçildiği 2017 yılından bu yana, Donald Trump'ın ABD'nin yerli üreticisine zarar verdiği düşüncesiyle adil olarak görmediği ticari ilişkilerini gözden geçirileceğine yönelik ifadeleri ve özellikle en yüksek ticaret açığı verdiği Çin ve açık verdiği diğer ülkelerle ticaretine de engeller uygulamaya başlamasıyla son dönemde ticaret savaşına giden yola hızlı adımlarla girilmiştir (Babacan, 2018: 37; Eğilmez, 2018). 2019 yılında MERCOSUR ve AB arasında serbest ticaret anlaşmasının sağlanmasıyla birlikte MERCOSUR'daki tarım sektörünün daha fazla gelişmesi beklenmektedir. Bu ürün gruplarında AB'ye yapılan ihracatın artmasıyla; ABD merkezli ihracatçılar açısından dünyadaki en büyük tarımsal ithalat pazarlarından biri olan AB pazarının kaybının söz konusu olabileceği öngörülmektedir. Bunun dışında; özellikle ABD'nin son zamanlarda Arjantin, Brezilya ve Fransa'ya uyguladığı gümrük vergilerinin bu ülkeler arasında ABD'ye karşı oluşturulan birliğin de daha fazla desteklenmesini sağlayabileceği beklenmektedir (The Chicago Council, 2019). Buna göre; MERCOSUR-AB Serbest Ticaret Anlaşması'nın uluslararası ticarete korumacı politikalar uygulayan ABD'nin baskılarına karşı, son zamanlarda uluslararası ticaretin serbestleştirilmesine yönelik olarak atılan önemli bir adım olduğu ifade edilebilir. ABD Başkanı Donald Trump'ın uluslararası ticarete uyguladığı korumacılık politikalarından ve Çin'in devlet destekli kapitalizminden doğan baskılar karşısında bu hamle ile uluslararası ticaret sisteminin dayanıklılığının artacağı düşünülmektedir (Financial Times, 2019).

Bu anlaşma, MERCOSUR üyesi ülkelerin ekonomileri içerisinde özellikle Arjantin ve Brezilya'nın büyüme yolunda büyük adımlar atmaya hazır olduklarının sinyallerini vermektedir. Aynı zamanda, anlaşmanın MERCOSUR'a yeni bir soluk getireceği düşünülmektedir. MERCOSUR'un daha önce çok kapalı bir ekonomik alan olduğu göz önüne alındığında, bu anlaşmanın üye ülkelerin uluslararası ticaretinin ne yöne gittiğine dair çok açık bir mesaj verdiği görülmektedir (Financial Times, 2019).

Anlaşma ile birlikte muhalif görüşler de gündeme gelmiştir. 300'den fazla kuruluş Brezilya'daki kötüleşen insan haklarına ve çevresel duruma ilişkin anlaşmadan kaygı duyduğunu ifade etmiştir. Brezilya'nın hali hazırda dünyanın en büyük böcek ilacı kullanıcısı durumunda olması, anlaşmanın Güney Amerika ülkelerinden ucuz et ve kümes hayvanı ithalatı için kapıyı açması ve Avrupalı et üreticilerinin geçimini risk altına sokması konuları nedeniyle yapılan anlaşma bu tartışmaları da beraberinde getirmiştir (Sloweurope, 2019). Özellikle tarım sektöründeki

Avrupalı firmaların sübvansiyona bağımlı olmaları ve bu nedenle MERCOSUR ülkelerinin rekabetçi yapıları sebebiyle bu firmalar ile rekabet edemeyeceklerine dair endişeler dile getirilmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). MERCOSUR ülkelerinin AB'deki tarım standartlarına uymayacak şekilde üretim yapmasının AB üreticileri için haksız rekabet oluşturabileceği ve bunun AB'deki yerel üreticilerin işlerinin bozulmasına neden olabileceği de anlaşmaya gelen eleştiriler arasında yer almaktadır. AB'de şeker ve etanol üreticileri, kümes hayvanları ve domuz eti sektörlerinin anlaşmadan yüksek oranda etkilenmesi ve özellikle de Brezilya'nın yoğun rekabetiyle baş etmek durumunda kalması beklenebilir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2011). Diğer yandan, AB'den yapılacak olan sanayi ürünleri ithalatının artacak olmasıyla MERCOSUR ülkelerindeki imalat sektörünün işlerinin azaltılması olasılığı da söz konusu olabilir. MERCOSUR ülkelerinin AB'den yapacağı sanayi ürünleri ithalatının yükselmesi bu ülkelerdeki firmaların iç piyasaya yönelik üretimini azaltarak bazı firmaların rekabetten dolayı kârlarının düşmesine ve hatta kapanmasına sebep olabilir.

Avrupa'da bu anlaşmanın halk sağlığı, gıda güvenliği ve çevresel konularda sıkıntı yaratabileceği gündemde yer almaktadır. AB-MERCOSUR Sürdürülebilir Etki Değerlendirmesi Raporu'na göre, 2032 yılına dek AB'nin MERCOSUR'dan AB sığır eti ithalatının %63,7 oranında, diğer etlerin ithalatının ise %78,8 oranında artacağı ve AB'nin MERCOSUR'a ihracatında %50'lik bir artış olacağı beklenmektedir (Europeangreens, 2019).

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada küreselleşme ile birlikte malların, hizmetlerin ve sermayenin dolaşımı hız kazanmış, farklı ürün ve hizmetler dünyanın pek çok bölgesine daha kolay ulaşma imkânına sahip olmuş ve ülkeler arasındaki ticaret daha da yoğunlaşmıştır. Ülkelerin refah seviyelerini artırmaları konusunda uluslararası ticaretin önemi ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda; ülkeler dünya ticaretinde artan rekabet ortamında bu büyük pazardan aldıkları payı artırabilmek, uluslararası ticareti daha kolay hale getirebilmek ve serbestleştirmek için bölgesel ekonomik gruplar kurmakta ve aralarında serbest ticaret anlaşmaları yapmaktadırlar. MERCOSUR'un uzun yıllar süren müzakereler sonucunda AB ile 2019 yılında sonuçlandırmış olduğu serbest ticaret anlaşması, bu ekonomik grubun şimdiye kadar imzaladığı en kapsamlı ticaret anlaşmasıdır. Yapılan bu anlaşmaya kadar, MERCOSUR dışarıya kapalı bir ekonomik grup olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu bağlamda; yapılan çalışmada MERCOSUR ülkeleri ile AB arasındaki dış ticaretin incelenmesi ve iki ekonomik grup arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmasının potansiyeli ve getirilerine dair kavramsal bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. Çalışmada; MERCOSUR'un dört kurucu üye ülkesi olan Brezilya, Arjantin, Paraguay ve Uruguay'ın dış ticaret verileri incelenmiş, Paraguay dışındaki ülkelerin AB ile dış ticaretinde genel olarak açık verdiği görülmüştür. Grubun bölge dışına yaptığı ihracat, bölge içinde yapmış olduğu ihracattan çok daha fazladır.

MERCOSUR'un 2009-2018 yılları arasında AB ile ticareti incelendiğinde, toplam ihracat içinde AB'ye olan ihracatının payının %15 olduğu görülmektedir. Bu kapsamda; AB'nin MERCOSUR açısından önemli bir ticaret ortağı olduğu söylenebilir. AB'nin toplam ihracatında ise MERCOSUR %1 gibi düşük bir orana sahiptir. Fakat 2019'da yapılan ticaret anlaşması ile birlikte önceden dışarıya kapalı bir grup olan MERCOSUR'un mal ve ürün ticaretinde gümrük vergilerinin kaldırılmasıyla AB'deki binlerce şirket için yeni bir pazar yaratılacağı, özellikle araba ve araba parçaları, makineler, kimyasallar, eczacılık ve gümrük vergileri sebebiyle şimdiye dek MERCOSUR pazarına giremeyen giyim ve ayakkabı gibi ihracat sektörleri için yeni bir kapı açılacağı düşünülmektedir. Güney Amerika bloğu için ise tarımsal ve hayvansal ürünlerin ihracatında AB büyük bir pazar olarak görülmektedir.

Çalışmadaki veriler incelendiğinde; yapılan serbest ticaret anlaşmasının birtakım etkilerinden söz edilebilir. Öncelikle, son yıllarda MERCOSUR'un AB'den ithalatının, AB'nin ihracatında yaklaşık %1 oranında yer aldığı görülse de bu anlaşma ile birlikte iki ekonomik grubun da ticari ilişkilerinin artması ve dolayısıyla bu oranlarda da artış yaşanması, her iki grup için de ekonomik büyüme ve yeni iş fırsatları yaratması öngörülmektedir. Bu öngörüler, Timini ve Viani'nin (2020) yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmacılara göre yapılan bu anlaşmayla MERCOSUR'un uluslararası ticaret hacmi %14 ve GSYİH'si %0,4 artacaktır. Bu sonuçlar MERCOSUR açısından bu anlaşmanın önemini ortaya koymaktadır. İkinci olarak, anlaşmayla birlikte tarım ürünlerindeki talebin AB içindeki üretimden MERCOSUR ülkelerindeki ucuz üretime kaymasıyla ve MERCOSUR ülkelerinin de AB'den daha yoğun bir şekilde otomotiv, makine, kimyasal ürün ve tekstil ürünleri ithal etmesiyle iki ülke arasındaki ticaret hacminin artması ve anlaşmanın ticaret yaratıcı bir etkisinin olması beklenebilir. Son

olarak, AB'den yapılacak olan sanayi ürünleri ithalatının bu anlaşmayla artacak olması, bu ülkelerdeki firmaların iç piyasaya yönelik üretimini azaltmasına hatta bazı firmaların rekabetten dolayı kârlarının düşmesine ve kapanmasına sebep olabilir.

MERCOSUR-AB arasındaki ticaret anlaşmasının henüz yeni olması sebebiyle bu çalışmada istatistiksel verilerden yararlanılarak 2009-2018 yılları arasındaki ticaret rakamları ile iki ekonomik grup arasındaki dış ticaret ilişkileri incelenmiş; anlaşmanın yapısı, potansiyeli ve getirilerine kavramsal bir bakış açısı getirilmiştir. Bu çerçevede yapılan anlaşmanın MERCOSUR ve AB ülkeleri açısından ticareti artırıcı bir etkisinin olacağı beklenmektedir. Bu artırıcı etkinin sürekli ve büyük boyutta olmasının yolunun, iki ülkenin de korumacı politikalarından özellikle de AB'nin tarımsal korumacılıktan olabildiğince vazgeçmesine bağlı olduğu aşikârdır. AB'nin tarım ve hayvancılık ürünleri için belirlemiş olduğu kalite standartları göz önünde bulundurulduğunda; MERCOSUR'un AB'ye yaptığı ihracatta, gıda ile ilgili görünmeyen engellerin de kaldırılmasının önem arz ettiği dikkat çekmektedir. Söz konusu anlaşmanın maddeleri incelendiğinde; bu maddelerin dış ticarete görünmez engeller için büyük bir potansiyel oluşturduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, bu anlaşmanın her iki taraf için ticaret artırıcı etkisinin yeterli boyutlara ulaşması, bu maddelerin görünmez engel oluşturacak şekilde yani ticareti artırmaktan farklı bir amaç için kullanılmamasına bağlıdır. Bu anlaşmanın sonuçlarının ortaya çıkması, anlaşmanın üzerinden belirli bir dönemin geçmesine ve dış ticaret verilerinin oluşmasına bağlıdır. Bunun dışında; MERCOSUR ülkelerinin AB ile ticaretinde ön plana çıkan sektörlerde çalışan işgücüne uygun çalışma koşullarının sağlanması, bu çalışanlara yönelik olarak gerekli donanımların kazandırılmasına yönelik eğitim verilmesi, bu sektörlerdeki işgücünün kalitesini ve verimliliğini artırarak MERCOSUR'un dış ticaretine pozitif yönde katkı sağlayacaktır. Bu sebeple MERCOSUR tarafından bu yönde gerekli düzenlemelerin yapılması önerilebilir.

Gelecek çalışmalar, yapılan anlaşmanın bu iki ekonomik birlik arasındaki ticareti hangi yönde etkileyeceğine dair ekonometrik analizlere odaklanarak anlaşmanın ekonomik etkilerini ampirik olarak ortaya koyabilir. Bunun dışında bu ticaret anlaşmasının MERCOSUR-AB arasındaki ticarete mal grupları bazında ticaret yaratıcı ve saptırıcı etkileri açısından farklı değerlendirmeler ve analizler yapılabilir. Son olarak; anlaşma öncesi ve sonrasında iki ekonomik grup arasındaki ticarete hangi ürün gruplarının ithalat ve ihracatının artış ya da azalış trendi gösterdiği karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Komisyonu. (2016). Comprehensive Free Trade Agreement with Mercosur Potential gains for the EU. (06.12.2019) https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/may/tradoc_154559.pdf.
- Avrupa Komisyonu. (2019a). EU-Mercosur Association Agreement A Vast Economic Potential, Building Bridges for Open Trade and Sustainable Development. (01.12.2019) https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/december/tradoc_156465.pdf.
- Avrupa Komisyonu. (2019b). EU-Mercosur Trade Agreement. (05.12.2019) <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-mercosur-association-agreement/>.
- Avrupa Parlamentosu. (2019). The trade pillar of the EU-Mercosur Association Agreement. (05.12.2019) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/640138/EPRS_BRI\(2019\)640138_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/640138/EPRS_BRI(2019)640138_EN.pdf)
- Babacan, M. (2018). Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları. *MÜSİAD Çerçeve Dergisi*. (25.09.2020) <https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/cerceve-dergileri/pdf/cerceve86.pdf>.
- Baltensperger, M. ve Dadush, U. (2019). "The European Union-Mercosur Free Trade Agreement: Prospects and Risks", *Bruegel Policy Contribution*, 11, September 2019, 1-16.
- Beittel, J. S. (2017). Paraguay: In Brief. (04.11.2020) <https://fas.org/sgp/crs/row/R44936.pdf>
- Bianculli, A.C. (2020). "Politicization and Regional Integration in Latin America: Implications for EU-MERCOSUR Negotiations?", *Politics and Governance*, 8/1, 254-265.
- Bolu Ticaret ve Sanayi Odası. (2018). Arjantin Ülke Raporu. (04.11.2020) http://www.bolutso.org.tr/dosyalar/arjantin_ur.PDF
- Bouzas, R. Veiga, P.D.M. ve Torrent, R. (2002). In-depth Analysis of Mercosur Integration, Its Prospectives and the Effects Thereof on the Market Access of EU Goods, Services and Investment. Report presented to the

- Commission of the European Communities. (11.05.2020) <https://www.sciencespo.fr/opalc/sites/sciencespo.fr/opalc/files/in-depth%20analysis%20of%20mercosur%20integration.pdf>.
- Bulmer-Thomas, V. (2000). "The European Union and MERCOSUR: Prospects for a Free Trade Agreement", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 42/1, 1-22.
- Caichiolo, C.R. (2017). "The Mercosur Experience and Theories of Regional Integration", *Contexto Internacional*, 39/1, 117-134.
- Central Intelligence Agency (2020). The World Factbook "Uruguay". (04.11.2020). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uy.html>
- Coffey, P. (2013). "The Historical Background to Integration in Latin America", Latin America: MERCOSUR (Ed. P. Coffey), (ss. 1-20), Springer Science+Business Media, LLC, New York.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. (2015). Brezilya Ülke Bülteni. (01.11.2020) <https://www.deik.org.tr/uploads/brezilya-ulke-bulteni-kasim-2015.pdf>.
- Doğan, A. ve Uzun, A. (2014). "Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkileri". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15/1, 325-344.
- Dünya Bankası. (2019a). World Development Indicators. (15.11.2019) <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=TUR#>.
- Dünya Bankası. (2019b). Argentina Exports By Country and Region 2017. (25.11.2019) <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/ARG/Year/2017/TradeFlow/Export>.
- Dünya Bankası. (2019c). Brazil Exports By Country and Region 2017. (25.11.2019) <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/BRA/Year/2017/TradeFlow/Export>.
- Dünya Bankası. (2019d). Paraguay Exports By Country and Region 2017. (25.11.2019) <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/PRY/Year/2017/TradeFlow/Export>.
- Dünya Bankası. (2019e). Uruguay Exports By Country and Region 2017. (25.11.2019) <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/URY/Year/2017/TradeFlow/Export>.
- Eğilmez, M. (2018). Korumacılık, Ticaret Savaşı ve ABD Türkiye Ticaret İlişkileri. (25.09.2020) <http://www.mahfiegilmez.com/2018/08/korumacilk-ticaret-savas-ve-abd-turkiye.html>
- Engin Öztürk, M.B. (2016). *Uluslararası Ekonomik Entegrasyonlar ve Kuruluşlar*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Erkekoğlu, H. ve Yılmaz, B. (2019). "Investigation of Foreign Trade between Turkey and Member Countries of Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) with Gravity Model", *Journal of Yaşar University*, 14/54, 141-151.
- Europeangreens. (2019). AB-Mercosur Ticaret Anlaşmasını Durdurun ve Tüm Ticaret Anlaşmalarının Sürdürülebilir Kalkınmaya Hizmet Etmesini Sağlayın. (06.12.2019) https://europeangreens.eu/sites/europeangreens.eu/files/news/files/Turkish_Mercosur%20Resolution.pdf.
- Financial Times. (2019). EU-Mercosur Trade Deal: What It All Means. (05.12.2019) <https://www.ft.com/content/a564ca96-99e7-11e9-8cfb-30c211dcd229>.
- Freier, L. ve Parent, N. (2019). "The Regional Response to the Venezuelan Exodus", *Current History*, 118/805, 56-61.
- Hoan, T. Q., Chung, D. V. ve Hoang, N. H. (2019). "Taiwan-ASEAN Trade Relations: Trade Structure and Trade in Value Added", *China Report*, 55/2, 102-124.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. (2011). AB – MERCOSUR Serbest Ticaret Anlaşması Tarım Sektörünü Derinden Etkileyecek. (10.02.2020) https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/ab-mercosur_serbest_ticaret_anlasmasi_ab_tarim_sektorunu_derinden_etcikleyecek.pdf.
- Kohnert, D. (2019). The Impact of the EU-MERCOSUR Deal on Africa in Times of Resurging Protectionism. (11.05.2020) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3447164.
- Martínez-Zarzoso, I. ve Nowak-Lehmann, F. (2003). "Augmented Gravity Model: An Empirical Application to Mercosur-European Union Trade Flows", *Journal of Applied Economics*, 6/2, 291-316.
- MERCOSUR. (2019). Mercosur in Brief. (25.11.2019) <https://www.mercosur.int/en/aboutmercosur/mercosur-in-brief/>.

- Mukhametdinov, M. (2019). *MERCOSUR and the European Union: Variation and Limits of Regional Integration*, Springer, Cham.
- Nogues, J.J. (2017). "Mercosur-EU Trade Negotiations: Ending Trade Diversion, Strengthening Trade Institutions", *Trade, Law and Development*, 9/1, 1-31.
- Nowak-Lehmann, F. ve Martínez-Zarzoso, I. (2002). *MERCOSUR-EU trade: The impact of adverse macroeconomic developments and trade barriers on MERCOSUR exports* (No. 0310002), University Library of Munich, Munich.
- Olarreaga, M. ve Soloaga, I. (1998). "Endogenous Tariff Formation: The Case of Mercosur", *The World Bank Economic Review*, 12/2, 297-320.
- Pınar Ö., Boran, Ş. ve Sevilmiş, G. (2013) Küreselleşme Sürecinde Yükselen Aktör: Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Türkiye, İzmir Ticaret Odası, AR-GE Bülten. (04.10.2020) <http://www.izto.org.tr/portals /0/ argebulten/2013martekonomi1.pdf>.
- Ramos, M.P., Bureau, J.C. ve Salvatici, L. (2007). Shipping the Good Beef out: EU Trade Liberalization to Mercosur Exports (No. 1423-2016-117721). (11.05.2020) <https://ageconsearch.umn.edu/record/7215/>.
- Rasoulnezhad, E. ve Wei, W. (2017). "China's Trade with OPEC Member Countries: A Panel-Gravity Model Approach", *The Chinese Economy*, 50/5, 339-355.
- Rault, C., Sova, R. ve Sova, A. M. (2009). "Modelling International Trade Flows Between CEEC and OECD Countries", *Applied Economics Letters*, 16/15, 1547-1554.
- Seyidoğlu, H. (2015). *Uluslararası İktisat*, Güzem Can Yayınları, İstanbul.
- Sloweurope. (2019). Mercosur Agreement: the EU Turned a Blind Eye to the Concerning Situation in Brazil. (06.12.2019) <https://www.slowfood.com/sloweurope/en/the-mercocur-agreement-the-eu-turned-a-blind-eye-to-a-concerning-situation-in-brazil/>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2020). Paraguay'ın Ekonomisi. (04.11.2020) <http://www.mfa.gov.tr/paraguay-ekonomisi.tr.mfa>.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019). AB ile MERCOSUR Arasında Serbest Ticaret Anlaşması. (05.12.2019) <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/almanya/ab-ile-mercocur-arasinda-serbet-ticaret-anlasmasi>.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020a). Serbest Ticaret Anlaşmaları. (25.09.2020) <https://www.trade.gov.tr/free-trade-agreements>.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020b). Brezilya Pazar Bilgileri. (01.11.2020) <https://ticaret.gov.tr/data /5eb2945113b8766158d41561/BREZ%C4%B0LYA%20PAZAR%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%C4%B0.pdf>.
- Tetik, Z.Ö. (2015). *Avrupa Birliği'nin Gıda ve Tarım Ürünleri Ticaretine İlişkin Değerlendirmeler*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- The Chicago Council. (2019). EU-Mercosur FTA: The Unheralded Trade Agreement with Big Implications. (26.09.2020) <https://www.thechicagocouncil.org/blog/world-cents/eu-mercocur-fta-unheralded-trade-agreement-big-implications>.
- Timini, J. ve Viani, F. (2020). "The EU-MERCOSUR Free Trade Agreement: Main Features and Economic Impact". *Economic Bulletin/Banco de España [Artículos]*, 1, 1-10.
- Trademap.org. (2019a). Export of Common Market of the South (MERCOSUR) to European Union (EU 28) Product: TOTAL All Products. (21.11.2019) https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c34%7c%7c14719%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1.
- Trademap.org. (2019b). Import of Common Market of the South (MERCOSUR) from European Union (EU 28) Product: TOTAL All Products. (21.11.2019) https://www.trademap.org/ Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c34%7c%7c14719%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1.
- Trademap.org. (2019c). List of Exported Products for the Selected Product, Product: TOTAL All Products. (21.11.2019) https://www.trademap.org/Product_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7c TOTAL %7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1.

